

ЧАНБАҶОИ ТАШКИЛИИ БАҲИСОБИРИИ ИДОРАКУНӢ ДАР ШИРКАТҶОИ СОХТМОНӢ

М.Х. Икромова

Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ

Дар мақолаи илмӣ хусусиятҳои ташкилӣ-истехсолии ширкатҳои сохтмонӣ ва равишҳои имконии ташкили баҳисобигирии идоракунии дар ширкатҳои соҳаи сохтмон коркард ва пешниҳод карда шудааст. Зимни ташкили баҳисобигирии идоракунии дар ширкатҳои соҳаи мазкур мушкилиҳои методӣ, ташкилӣ ва техникӣ пеш меоянд, ки барои бартараф намудани онҳо тавсияҳои методӣ аз ҷониби муаллиф коркард гардида, роҳи татбиқи баҳисобигирии идоракунии дар ширкат ҳамвор мегардонад. Ҳамчунин, тавсифи соҳибкории сохтмонӣ гузаронида шуда, муайян гардидааст, ки давомнокии тўлони раванди сохтмон, ҳисобкунии меъёрӣ аз рӯи лоиҳаҳо, ташкили ҷудогонаи баҳисобигирии лоиҳаҳои сохтмонӣ ва ғайраро тақозо менамояд. Аз ин рӯ, муаллиф пешниҳод менамояд, ки равишҳо дар системаи тайёркунии ҳисобот бояд барои қабули қарорҳои идоракунии махсус ва инфиродӣ бошад. Чи тавре, ки тасдиқ гардидааст, баҳисобигирии идоракунии дар ширкат бояд дорои хусусияти инфиродӣ бошад. Маълумоти тайёркардаи баҳисобигирии идоракунии дар ширкатҳои сохтмонӣ барои устуворгардонии назорат аз рӯи нишондиҳандаҳои асосӣ, ки муаллиф онҳоро муайян кардааст, мусоидат намуда, қабули қарорҳои идоракунии босамарро осон мегардонад. Бо мақсади татбиқ кардани низоми баҳисобигирии идоракунии дар амалияи ширкати сохтмонӣ бо дарназардошти хусусиятҳои пеш бурдани фаъолияти он, муаллиф иҷроиши чунин қорҳоро пешниҳод намудааст: тасдиқи нақшаи ҳисобҳо ва шаклҳои ҳисоботи муҳосибӣ; тезонидани суръати воридкунии маълумот ба ҳисоботи дохилии идоракунии; сабти маълумот дар ҳисоботи муҳосибӣ на аз рӯи ҳуҷҷатҳои қоғазӣ, балки аз рӯи нусхаи электронии онҳо, фавран дар ҳисоботи идоракунии дарҷ кардани маълумот ва ғ. Дар охир муаллиф амсилаи муттаҳидшудаи инъикоси маълумот дар ҳисобҳои муҳосибӣ марбут ба ҳисобигирии хароҷот ва натиҷаҳои молиявӣ аз ғурушро барои ширкатҳои сохтмонӣ пешниҳод намудааст, ки татбиқи он хароҷоти иловагиро талаб накарда, дар доираи як низоми иттилоотӣ маълумоти заруриро барои ду намунаи баҳисобигӣ – баҳисобигирии молиявӣ ва баҳисобигирии идоракунии тайёр менамояд.

Калидвожаҳо: ширкатҳои сохтмонӣ, баҳисобигирии идоракунии, сиёсати баҳисобигӣ, ҳисобҳои муҳосибӣ, иттилооти муҳосибӣ, идоракунии, қабули қарорҳо.

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА В СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

М.Х. Икромова

В научной статье рассматриваются организационно-производственные особенности деятельности строительных компаний и возможные подходы к организации управленческого учета. При организации управленческого учета в компаниях данной отрасли возникают методические, организационные и технические препятствия, для устранения которых автором разработаны методические рекомендации, открывающие путь к внедрению управленческого учета. Строительный бизнес также характеризуется тем, что он требует длительной продолжительности строительного процесса, стандартизированных калькуляций по проектам, отдельной организации учета по строительным объектам и т.д. Поэтому автор предлагает, чтобы подходы в системе учета и отчетности были конкретными и индивидуальными для принятия управленческих решений. Установлено, что управленческий учет в компаниях должен иметь индивидуальный характер. Информация, подготовленная управленческим учетом в строительных компаниях, способствует консолидации контроля за основными показателями, выделенными автором, что способствует принятию эффективных управленческих решений. Для внедрения системы управленческого учета в практику строительной компании, учитывая специфику ее деятельности, автор предлагает выполнить следующие задачи: утвердить план счетов бухгалтерского учета и формы бухгалтерской отчетности; ускорить ввод данных во внутреннюю управленческую отчетность; фиксировать данные в отчетности не на основе бумажных форм, а на основе их электронных копий, немедленное внесение данных в управленческую отчетность и т.д. В заключение автор представляет на рисунке 1 унифицированную модель отражения данных в бухгалтерском учете, связанных с учетом затрат и финансовых результатов от продаж для строительных компаний, внедрение которой не требует дополнительных затрат и в рамках одной информационной системы обеспечивает подготовку необходимой информации для двух видов учета – финансового и управленческого.

Ключевые слова: строительные компании, управленческий учет, учетная политика, бухгалтерские счета, учетная информация, управление, принятие решений.

ORGANIZATIONAL ASPECTS OF MANAGEMENT ACCOUNTING IN CONSTRUCTION COMPANIES

M.Kh. Ikromova

This scientific article examines the organizational and production characteristics of construction companies and possible approaches to organizing management accounting. Methodological, organizational, and technical obstacles arise when organizing management accounting in companies in this industry. To overcome these obstacles, the author has developed methodological recommendations that pave the way for the implementation of management accounting. The construction business is also characterized by the fact that it requires a long construction process, standardized project costing, separate accounting for construction projects, etc. Therefore, the author proposes that approaches to accounting and reporting systems be specific and tailored to support management decision-making. It has been established that management accounting in companies must be tailored to each individual. The information generated by management accounting in construction companies facilitates the consolidation of control over the key indicators identified by the author, thereby facilitating effective management decision-making. To implement a management accounting system in a construction company, taking into account the specifics of its operations, the author proposes the following tasks: approving a chart of accounts and financial reporting forms; accelerating data entry into internal management reporting; recording data in reports based on electronic copies rather than paper forms; immediate data entry into management reporting, etc. In conclusion, the author presents in Figure 1 a unified model for reflecting accounting data related to cost accounting and financial results from sales for construction companies. Its implementation requires no additional costs and, within a single information system, ensures the preparation of the necessary information for both financial and management accounting.

Keywords: construction companies; management accounting; accounting policy; accounting accounts; accounting information; management; decision making.

Муқаддима

Ҳисобири идоракуни - ин низоми иттилоотие мебошад, ки ченкуни, коркард, ҷамъбасти ва пешниҳод намудани ахбороти иқтисодиро оид ба фаъолияти субъекти иқтисодӣ бо мақсади беҳгардонии раванди таъминоти иттилоотии роҳбарият ва қабули қарорҳои босамар ба амал мебарорад.

Он функцияҳои асосии зеринро иҷро менамояд: ахбороти фаъолияти хоҷагидориро бо роҳи қайдкунии нишондиҳандаҳо барои истифодабарии минбаъда чен мекунад; нишондиҳандаҳоро коркард мекунад, то лаҳзаи лозимӣ онҳоро нигоҳ медорад, дубора коркард намуда, онҳоро ба ахбороти муҳим табдил медиҳад; ба шахсоне, ки иттилоотро барои қабули қарорҳои дахлдор истифода мебаранд, пешкаш менамояд.

Барои дар сатҳи зарурӣ амалӣ гаштани ин вазифаҳо дар субъекти иқтисодӣ, хусусан ширкатҳои сохтмонӣ бояд системаи мукамал ва пешрафтаи баҳисобири идоракуни амал намояд. Аммо дар шароити имрӯза, мутаассифона на дар ҳамаи субъектҳои иқтисодӣ, хусусан ширкатҳои сохтмонӣ чунин системаи мукамали иттилоотӣ, ки роҳбариятро саривақт бо маълумоти зарурии иқтисодӣ таъмин намояд, мавҷуд аст, ки ин ҳолат аз мубрами масъалаи мазкур дарак медиҳад.

Бинобар ин, ҳангоми тадқиқи масъалаи мазкур пешниҳоди ҳар гуна коркардҳои илмӣ ва тавсияҳои методии асоснок баҳри тақмили минбаъдаи баҳисобири муҳосибии идоракуни дар заминаи ҳисобҳои муҳосибӣ зарур шуморида мешавад.

Рушду равнақи фаъолияти субъекти иқтисодӣ дар шароити рушди бозор, ҷой доштани рақобат ва пешрафти технологияҳои муосир аз дараҷаи таъминоти иттилоотии роҳбарияти ширкат, ки он метавонад барои саривақт қабул кардани қарорҳои ғоиданок мусоидат кунад, вобастагии зиҷ дорад. Таъминкунии роҳбарияти ширкат ва менеҷерони сатҳҳои гуногуни идоракуни бо иттилооти саривақтӣ оид ба ҳолати истифодабарии захираҳо, раванди истеҳсоли маҳсулот (иҷроиши корҳо, хизматҳо), натиҷаҳои фаъолияти ширкат дар маҷмӯъ ва натиҷаҳои фаъолияти сохторҳои воҳидии он, вазъи бозор ва ахбор оид ба дигар самтҳо бо ёрии баҳисобири муҳосибӣ иҷро карда мешавад.

Ба мутахассиси соҳаи баҳисобири муҳосибӣ ва идоракунандагони ширкат маълум аст, ки вобаста ба талаботи ахбории истифодабарандагон (ҷӣ истифодабарандгони дохилӣ ва ҷӣ истифодабарандгони берунӣ), низоми баҳисобири муҳосибӣ дар ширкат ташкил карда мешавад. Зимни ташкил кардани баҳисобири муҳосибӣ роҳбариятро лозим меояд, ба масъалаи самаранокии баҳисобири муҳосибӣ, хусусан баҳисобири идоракуни диққати махсус зоҳир намоянд, ки ин масъала яке аз принципҳои асосии ташкили баҳисобири муҳосибӣ дар ширкат ҳисоб меёбад.

Принсипи самаранокии баҳисобири муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ талаб менамояд, ки низоми баҳисобири муҳосибӣ, ҷи баҳисобири молиявӣ бошад ва ҷи баҳисобири идоракуни бояд тарзе дар ширкат татбиқ карда шавад, ки хароҷоти пешбурди он аз даромадҳои бадастмеодаи марбут ба ташкили баҳисобири муҳосибӣ зиёд набошад. Яъне, сатҳи хароҷотбарории баҳисобири муҳосибӣ бояд баланд бошад.

Ташкили баҳисобири идоракуни дар баробари баҳисобири молиявӣ ва бо ин роҳ таъмин намудани роҳбарияти ширкати сохтмонӣ бо ахбори саривақтии барои қабули қарорҳои идоракуни мусоидаткунанда вазифаи муҳими роҳбарияти ширкат буда, яке аз функцияҳои асосии идоракуни ба шумор меравад. Зимни ташкили баҳисобири идоракуни дар ширкат мушқилиҳои методӣ, ташкилӣ ва техникӣ пеш меоянд, ки бартараф намудани онҳо роҳи татбиқи баҳисобири идоракуниро дар ширкат ҳамвор мегардонад.

Соҳибкории сохтмонӣ дорои хусусиятҳои ба худ хос – давомнокии тўлонии раванди сохтмон, ҳисобкуниҳои меъёрӣ аз рӯи лоиҳаҳо, ташкили ҷудогонаи баҳисобири лоиҳаҳои сохтмонӣ ва ғ. мебошад. Аз ин рӯ, равишҳо дар системаи тайёркунии ҳисобот бояд барои қабули қарорҳои идоракуни махсус ва инфиродӣ бошад. Ҷи тавре, ки тасдиқ гардидааст, баҳисобири идоракуни дар ширкат бояд дорои хусусияти инфиродӣ бошад.

Функцияи муҳими баҳисобири идоракуни ба таври бонизом ба роҳбарият пешниҳод намудани ахбор оид ба равандҳои фаъолияти хоҷагидорӣ бахшҳо ва зербахшҳои ширкат мебошад, ки дар асоси он дарҳол ба тағйироти дохилӣ ва берунӣ вокуниш нишон дода, бо роҳи қабули қарорҳо ба он таъсир расонанд.

Аз ин хотир барои ташкили баҳисобири идоракуни дар ширкати сохтмонӣ омилҳои, ки дар зер номбар шудаанд, бояд ба инобат гирифта шаванд.

Аз ҷониби давлат танзимкунии фаъолият. Тамоми раванди сохтмон, ки аз таҳияи лоиҳа сар карда то ба истифода додани иншоотро дар бар мегирад, аслан бо санадҳои гуногун, мувофиқакуниҳо, иҷозатнома, меъёрҳо, санҷишҳо ва қонуну қоидаҳои мақомоти танзимкунанда ҳамроҳи карда мешавад. Каме иштибоҳ дар ягон кор ё нодурустии як ҳуҷҷат метавонад кори сохтмониро ба муддати тўлонӣ боздорад ва боиси талафоти молию пулӣ гардад.

Давраи тўлони истеҳсолот, аз он ҷумла бо сабаби мувофиқакунии корҳои сохтмонӣ бо мақомот ва идораҳои гуногун. Аз омодазоеи лоиҳа то супоридани он бунёди иншоот (қору хизматрасониҳо)-и сохтмонӣ метавонад солҳо тўл кашад ва дар ин давра вазъи бозори сохтмонӣ метавонад ба таври назаррас тағйир ёбад;

Инфироди будани иншооти сохтмонӣ. Ҳар як объекти сохтмон нотақрор мебошад, гарчанде ки он аз рӯи лоиҳаи намунавӣ сохта шавад ҳам, ҳар як маҳали сохтмонӣ хусусиятҳои хоси худро дорад. Аз ин рӯ, ҳисобкунии яқранги хароҷот ва муайянкунии арзиши аслии якхелаи объекти монанд хеле душвор мебошад.

Тарзи лоиҳавии сармоягузорӣ. Сохтмон аз рӯи харҷномаҳои тасдиқшуда иҷро карда мешавад, ки баромадан аз меёрҳои тасдиқшуда аслан ҷои нест. Лекин дар шароити таваррум, ба таври қатъӣ риоя кардани ин қоида аз имкон берун мебошад ва пешгӯӣ кардани арзиши аслии корҳои сохтмонӣ дар доираи баҳисобирии идоракунӣ аз воқеият дур мемонад.

Сохтори мураккаби идоракунӣ. Ширкати сохтмонӣ ҳар чи қадаре ки бузург бошад, ҳамон қадар сатҳи идоракунӣ он мураккаб мегардад. Он метавонад ширкатҳои гуногуни истеҳсолӣ (аз он ҷумла ширкатҳои ба истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ машғулбуда), ширкатҳои лоиҳакашӣ, ширкатҳои нақлиётӣ-боркашонӣ ва дигарҳоро дар худ муттаҳид намояд. Дар чунин шароит равандҳои қабули қарорҳо метавонад муҳлати зиёдтарро дар бар гирад.

Сатҳи нисбатан пасти автоматикунонӣ. Бинобар нозуқиҳои қору хизматрасониҳои сохтмонӣ механикунонӣ ва автоматикунонии равандҳои кор хеле душвор аст. Корҳои асосӣ ба таври фосилавӣ – дар маҳалҳои гуногун, дур аз маъмурият ва шӯъбаи муҳосибот метавонад ба ҷо оварда шаванд ва ин ҳолат назорат ва саривақт воридшавию таҳлили маълумотро барои муҳосибон душвор мегардонад.

Ҳаҷми зиёди бузургии истеҳсолоти нотақрор. Бақияи зиёди истеҳсолоти нотақрор баҳогузорию аниқӣ онро дар баҳисобирии муҳосибӣ талаб менамояд. Дар ин росто, ҳамчунин барои дуруст тақсимкунии хароҷот байни корҳои иҷрошудаи сохтмонӣ ва бақияи корҳои нотақрор аз муҳосибон маҳорату малакаи баланд тақозо мегардад,

Аз рӯи таъйинот баҳисобгирӣ ва ҳисоботи молиявӣ аслан барои истифодабарандагони берунӣ (Кумитаи андоз, агентии омор, сармоягузорию, кредиторон ва диг.) нигаронида шудааст. Бархилофи он, маълумоти баҳисобирии идоракунӣ бошад, барои соҳибмулкони ва роҳбарони ширкатҳои сохтмонӣ равона мегардад. Яъне, маълумоте, ки дар ҷаҳорҷӯбаи баҳисобирии идоракунӣ тайёр карда мешавад, стандартӣ набуда, нишондиҳандаҳои асосии фаъолият – даромад, хароҷот, фоида, гардиши воқеӣ ва банақшагирифташудаи пули нақдро дар бар гирифта, бояд ба таври сода ва фаҳмо тайёр карда шавад. Ҳамчунин, маълумоти омоданамуда дар доираи баҳисобирии идоракунӣ бояд майлқунанда ва ҷандир бошад. Яъне, бо тағйир додани ягон нишондиҳандаи пешгӯишуда, метавон тағйиротро дар натиҷаи ниҳой мушоҳида намуд. Ин хусусиятҳо имконияти амсилабандии баҳисобгирӣ, таҳлил, буҷетозӣ, сармоягузорӣ ва ояндабиниро то ҳадди аксар баланд мебардоранд.

Маълумоти тайёркардаи баҳисобирии идоракунӣ дар ширкатҳои сохтмонӣ барои устуворгардонии назорат аз рӯи нишондиҳандаҳои асосии зерин мусоидат намуда, қабули қарорҳои идоракунӣ босамарро осон мегардонад:

- ҳаҷми даромад ва хароҷот аз объектҳо (қору хизматрасониҳо)-и сохтмонӣ;
- бузургии натиҷаҳои фаъолият аз пешбурди қору объектҳо (фоида ва зарар);
- воридшавию ва хориҷшавию воситаҳои пулӣ;
- муносиб будани таносуби қарзҳои дебиторӣ ва кредиторӣ;
- мавҷудияти захираҳои молиявӣ дар ширкат ва молию моддӣ дар объектҳо;
- навъҳои маҳсулот (қору хизматрасониҳои сохтмонӣ) ва ошкоркунии намуди фоидаовари онҳо;
- самаранокии қору кормандон;
- самаранокии қору марказҳои масъулият (сегментҳои фаъолият)
- самаранокии татбиқи лоиҳаҳои сармоягузорӣ.

Раванди татбиқи баҳисобирии идоракунӣ ва таъминкунии роҳбарияти ширкати сохтмонӣ бо иттилооти зарурӣ хеле мукамал мегардад, агар барои ҳар як нишондиҳандаҳои зикршуда ҳисоботи алоҳидаи дохилӣ тартиб дода шуда, иҷроқунандагон таъйин, тартиб ва даври пешниҳод кардани маълумот муайян карда шавад.

Бо мақсади татбиқ кардани низомии баҳисобирии идоракунӣ дар амалияи ширкати сохтмонӣ бо дарназардошти хусусиятҳои пеш бурдани фаъолияти он, пешниҳод мекунем, ки зимни пешбурди баҳисобгирӣ қору зерин иҷро карда шаванд:

- ҳамчун заминаи появӣ баҳисобирии муҳосибӣ бо тасдиқи нақшаи ҳисобҳо ва шаклҳои ҳисоботи муҳосибӣ интиҳоб карда шавад;

- воридакунии маълумот ба ҳисоботи дохилии идоракунии тезонида шавад;
- гирифтани ҳуҷҷатҳои аспиро оид ба қайди амалиёти хоҷагӣ интизор нашуда (дар асоси нусхаҳо, аксҳои онҳо ва ғ.) сабти он фавран дар ҳисоботи идоракунии дарҷ карда шавад;
- баҳисобгирии хароҷот аз рӯи ҳар як объекти алоҳида ташкил карда шуда, бо ин мақсад дар низоми баҳисобгирии идоракунии истифодабарии ҳисобҳои таҳлилий ва қайди сабтҳо дар онҳо барои муайянкунии арзиши ҳақиқии маҳсулот (корҳо, хизматрасониҳо)-и сохтмонӣ анҷом дода шавад;
- хароҷоти мустақим ва ғайримустақим дар марҳилаи таҳияи ҳуҷҷатҳои ибтидоӣ дарҳол аз ҳам ҷудо карда шуда, хароҷоти мустақим ба арзиши аслии объектҳои сохтмонӣ пурра соқит карда шавад;
- хароҷоти барилова (умумиистеҳсолӣ, маъмурий ва хоҷагӣ) аз рӯи усули ягонаи қабулшуда ба ҳисоб гирифта ва тақсим карда шавад (масалан, мутаносибан ба фонди музди меҳнати коргарони асосӣ, арзиши масолеҳи асосӣ, ё ин ки масоҳати объекти сохтшаванда ва ғ.). Воқеан, дар ширкатҳои сохтмонӣ интиҳоби музди меҳнати асосӣ ба сифати асоси (поёи) тақсимкунии хароҷоти барилова нисбат ба дигар нишондиҳандаҳо бартарӣ дорад;
- тартиб додани бучетҳо аз рӯи ҳар як лоиҳаи сохтмонӣ вобаста ба давраҳои ҳисоботӣ ва татбиқи назорат аз рӯи иҷроиши он;
- истеҳлоки мошину механизмҳо ва таҷҳизоти сохтмонӣ вобаста ба вақти кори дар ҳар як объекти сохтмонӣ иҷро кардани кор ба арзиши аслии ин объектҳо соқит карда шавад;
- ба арзиши аслии маҳсулот (корҳо, хизматрасониҳо)-и сохтмонӣ хароҷоти боркашонии масолеҳ, арзиши таҷҳизоти васлшаванда, хароҷоти марбут ба супоридани объект ба фармоишгар зам карда шавад.

Иҷро кардани ҳамаи амалҳои номбаршуда барои ташкил кардани низоми муаммалӣ баҳисобгирии идоракунии, назорат, қабули қарорҳо дар ширкати сохтмонӣ мусоидат намуда, натиҷаҳои фаъолияти молиявӣ-хоҷагидорӣ ширкатро ғойданок ҷамъбаст менамояд.

Ногуфта намонад, ки барои ташкили бонизоми баҳисобгирии идоракунии дар ширкатҳои сохтмонӣ дар навбати аввал таҳия кардани сиёсати баҳисобгирии муҳосибӣ бо мақсадҳои баҳисобгирии идоракунии кори зарурӣ мебошад.

Дар моддаи 9 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ», №702 аз 25.03.2011 нисбат ба сиёсати баҳисобгирии муҳосибӣ ҳамчун ҳуҷҷати меъёрии дохилии танзимкунии ва пешбурди баҳисобгирӣ дар ширкат чунин муқаррарот муайян карда шудааст: «Сиёсати баҳисобгирӣ принципҳои мушаххас, низомнома, қойидаҳо ва таҷрибаи андӯхтаи ширкатҳоро ҷиҳати баҳисобгирии муҳосибӣ ва тартиб додани ҳисоботи молиявӣ тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, стандартҳои байналмилалӣ, миллий ва нақшаҳои ҳисоби баҳисобгирии муҳосибӣ вобаста ба талабот ва хусусиятҳои фаъолиятшон дар бар мегирад» [6]. Муқаррароти ин банди қонунро ҳамчун асоси методӣ концептуалӣ интиҳоб карда, олимони соҳаи баҳисобгирии муҳосибӣ [2, с.63; 5, с.66; 7, с.8; 8, с.532; 12, с.27] пешниҳод менамоянд, ки субъектҳои иқтисодии соҳаи сохтмон бояд сиёсати баҳисобгирии муҳосибиро дар фаслҳои муқаддимаӣ, ташкилӣ-техникӣ ва фасли методӣ таҳия намоянд.

Дар қадвали 1 унсурҳои асосие, ки дар ҳар як бахши сиёсати баҳисобгирии муҳосибӣ бояд муқаррар карда шуда, тартиби татбиқи онҳо дар ширкати сохтмонӣ ба ҷо оварда шавад, пешниҳод карда мешавад.

Дар фасли муқаддимаӣ масъалаҳо вобаста ба қабули қарорҳо оид ба ҷудокунии бахшҳои дохилии ҳисоботдиҳанда, аҳамият, сабаб ва шартҳои ташкили баҳисобгирии идоракунии, аломатҳои ҷудокунии бахшҳои ҳисоботдиҳанда ва муайянкунии нишондиҳандаҳои асосӣ, ки нисбати онҳо ҳисоботи идоракунии тайёр карда мешавад, муайян мегардад.

Фасли ташкилӣ-техникӣ ташкили баҳисобгирии идоракунии, истифодаи технологияҳои махсуси иттилоотӣ коммуникатсионӣ, тартибдиҳии қадвали иҷроиши корҳои баҳисобгирӣ, тақсими вазифаҳо, шаклҳои ҳисоботи дохилии идоракунии ва мундариҷаи нишондиҳандаҳои онҳоро дар бар мегирад.

Фасли методӣ бошад масъалаҳо марбут ба муайянкунии усулҳои баҳисобгирии хароҷот, баҳодиҳии дороиҳои кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат, тартиби ҳисобкунии ва соқиткунии маблағи фарсудаҷавии воситаҳои асосӣ, инчунин низоми нархгузории дохилиро байни зерсохторҳо дар бар мегирад.

Ин масъалаҳои номбаршуда, ки дар фасли ташкилӣ-техникӣ ва методии сиёсати баҳисобгирӣ бояд пешниҳод шавад, дар ҳамин ҷаҳорҷӯба маҳдуд намегардад ва ширкатҳои сохтмонӣ метавонанд вобаста ба доираи фаъолияти худ мустақилона ба он унсурҳои дигар илова намуда, онро васеъ кунанд.

Ҷадвали 1 – Унсурҳои сиёсати баҳисобгирии идоракунии барои ширкатҳои сохтмонӣ

Унсурҳои сиёсати баҳисобгирии идоракунии	Роҳҳои татбиқи баҳисобгирии идоракунии
1	2
Фасли умумӣ	
1. Аҳамият, сабаб ва шартҳои ташкили баҳисобгирии идоракунии	асоснокунии ташкили баҳисобгирии идоракунии вобаста ба талаботи менеҷерони ширкат; шароите, ки НБМ 1/99 “Сиёсати баҳисобгирии ширкат” (24.09.1999, № 135) муқаррар намудааст; шароите, ки СБҲМ (IAS) 8 «Сиёсати баҳисобгирӣ, тағйирот дар баҳогузори муҳосибӣ ва иштиҳот» муайян намудааст шароите, ки ширкати сохтмонӣ худ муқаррар менамояд.
2. Қабули қарорҳо оид ба ҷудокунии бахшҳои дохилӣ-ҳисоботӣ	қабули қарорҳо оид ба муайянкунии бахшҳои дохилии ҳисоботдиханда рад қардани қарорҳо оид ба сегментикунони намудҳои фаъолияти ширкат
3. Аломатҳои ҷудокунии бахшҳои ҳисоботдиханда	намуди фаъолият намудҳои маҳсулот марказҳои масъулият минтақаҳои ҷуғрофӣ (бозорҳои фурӯш, маҳалли чойгиршавии дороиҳо)
4. Муайянкунии нишондихандаҳои асосӣ, ки нисбати онҳо ҳисоботи идоракунии тайёр карда мешавад	тартиби таҳия ва тасдиқи бучети ширкат; низоми баҳисобгирии хароҷот ва арзишмуайянкунии; тартиби (заминаи) тақсимкунии даромад ва хароҷот байни сегментҳои ширкат; тартиби (заминаи) тақсимои хароҷоти ғайримустақим; методикаи ташаккули ҳисоботи дохилии идоракунии; низоми нархгузори дохилӣ.
Фасли ташиқ-техникӣ	
1. Ташкил ва пешбурди баҳисобгирии идоракунии	воҳиди кории алоҳида барои баҳисобгирии идоракунии; мутахассиси бахши ҳисобдорӣ барои бурдани баҳисобгирии идоракунии ва ташаккули ҳисоботи дохилӣ; пешбурди баҳисобгирии идоракунии ва ташаккули ҳисоботи дохилӣ дар шӯбаи муҳосиботи ширкат;
2. Технологиҳои пешбурди баҳисобгирии идоракунии	низоми маҳсус ва профессионалии баҳисобгирӣ-таҳлилӣ (1С-фирма ва диг.) барномаҳои ғайримаҳсус дорои имкониятҳои ҳисобкунии-таҳлилӣ (Excel, MATLAB ва диг.) низоми худии баҳисобгирӣ-таҳлилӣ
3. Нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии идоракунии	татбиқи бисёрченака ва сатҳи таҳлилии нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирӣ воридкунии ҳисобҳои иловагӣ дар нақшаи ҳисобҳои барои пешбурди баҳисобгирии идоракунии
4. Ҷадвали ягонаи гардиши ҳуччатҳо	муқарраркунии ҳуччатгардиши оқилона бо мушаххаснамоии бахшҳои ҳисоботи иҷрокундагонӣ масъул барои тайёркунии ҳуччатҳои ибтидоӣ ва ҳисоботи идоракунии
5. Ҷадвали иҷроиши қорҳои баҳисобгирӣ	муқарраркунии тартиби қорҳои баҳисобгирӣ дар асоси ҳуччатҳои ибтидоии аз воҳидҳои сохторӣ воридшуда барои қорҳои кормандони шӯбаи баҳисобгирӣ
6. Шаклҳо ва таркиби нишондихандаҳои ҳисоботи дохилии идоракунии	ҳисоботи дохилии идоракунии: намуди фаъолият, маркази масъулият, намуди маҳсулот (қорҳо, хизматрасониҳо)-и сохтмонӣ, минтақаҳои ҷуғрофӣ, харидорон; ҳисоботи идоракунии ҷамъбасти барои роҳбарияти қуллӣ ширкати сохтмонӣ.
Фасли методӣ	
1. Усули баҳисобгирии хароҷот ва арзишмуайянкунии	равиш аз рӯи Низомнома дар бораи қоидаҳои намунавӣ калкулятсияи арзиши аслии маҳсулот (қорҳо, хизматҳо) Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 октябри соли 2023, №505; усули фармоиши баҳисобгирии хароҷот; усули Директ-костинг; усули Стандарт-кост; усули ABC-арзишмуайянкунии; усули JIT- арзишмуайянкунии; дигар усулҳо.
2. Низоми нархгузори трансфертӣ	бо нархҳои бозорӣ, аз ҷумла нархҳои одилонаи бозорӣ ё нархи бозорӣ бо тарҳи тахфиф, ё; бо арзиши аслии пурраи маҳсулот (қорҳо, хизматрасониҳо); бо нархҳои шартномавӣ; аз рӯи хароҷоти тағйирёбанда; набудани нархи трансфертӣ

Унсурҳои сиёсати баҳисобгирии идоракунии	Роҳҳои татбиқи баҳисобгирии идоракунии
3. Асоси тақсимкунии хароҷоти ғайримустақим байни маҳсулот (корҳо, хизматрасониҳо)-и сохтмонӣ	музди меҳнати коргарони асосӣ; арзиши масолеҳи асосӣ; масоҳати объектҳои бунёдшаванда; арзиши объектҳои бунёдшаванда; равиши омехта;
4. Баҳодихии маҳсулот (корҳо, хизматрасониҳо)-и истеҳсолшуда	аз рӯйи хароҷоти меёри (лоиҳаи сохтмон); аз рӯйи хароҷоти нақшавӣ (бучетҳо); аз рӯйи хароҷоти ҳақиқӣ; аз рӯйи хароҷоти мустақим (нақшавӣ, ҳақиқӣ).
5. Тарзи соқиткунии арзиши масолеҳи истифодашуда	аз рӯйи арзиши ҳар як воҳид; аз рӯйи арзиши миёна; аз рӯйи арзиши маводди пештар харидашуда (FIFO); аз рӯйи нархҳои ивазкардашуда (танҳо дар ҳолати пастишавии арзиши софи фурӯши ЗММ).
6. Усули соқиткунии фарсудаҳои ВА	усули ҷадвалӣ; аз рӯйи ҳаҷми кори иҷрокардашуда; усули бақияи камшаванда; усули ҷамъи рақамҳо.

Манбаъ: муаллиф дар асоси омӯзиши адабиёт таҳия намудааст.

Барои интиҳоби равиши мушаххаси вобастагии байни низомҳои баҳисобгирии молиявӣ ва баҳисобгирии идоракунии дар ширкатҳои сохтмони Ҷумҳурии Тоҷикистон, мо равишҳои ташкили баҳисобгирии муҳосибиро аз рӯйи ҳисобҳои муҳосибӣ, ки дар «Нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии фаъолияти молиявӣ-хоҷагии субъектҳои хоҷагидорӣ ва нишондоди методӣ оиди татбиқи нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии фаъолияти молиявӣ-хоҷагии субъектҳои хоҷагидорӣ» (Фармоиши Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, №41 аз 27.05.2011 гирд оварда шудаанд, баррасӣ менамоем. Ҷамчунин, ба тадқиқоти илмӣ анҷомдодаи олимони ватани соҳаи баҳисобгирӣ – С.Ф. Низомов [11], И.А.Бобиев [1], М.У. Бобоев [3] ва ба нақшаи ҳисобҳои муҳосибӣ [8] таъя намуда, равишҳои гуногуни тавлиди маълумот оид ба рӯйдодҳои хоҷагӣ ва инъикоси онро дар баҳисобгирии идоракунии ширкатҳои сохтмонӣ пешниҳод намудан мумкин аст.

Бояд зикр намуд, ки дар нақшаи ҳисобҳо ҳамоҳангии ҳисобҳо барои таъмини ҳадафҳо ва равишҳо аз рӯйи талаботи баҳисобгирии молиявӣ ва баҳисобгирии идоракунии на он қадар мушоҳида мешавад, ки оид ба ин масъала профессор С.Ф. Низомов андешаи худро баръало баён намудааст: «Дар Нақшаи ҳисобҳои нав [8] ҳисобҳои пешниҳодшудаи баҳисобгирии хароҷот аз рӯйи фаъолияти муқаррарӣ то ҳадди зарурӣ наметавонанд мақсад ва хусусиятҳои баҳисобгирии идоракуниро таъмин намоёнд. Зарур аст, ки дар ин низом ҳисобҳои махсуси баҳисобгирии идоракунии ворид карда шавад ва аз истифодабарии ҳисобҳо ҳамчун аломати гурӯҳбандикунии баҳисобгирии хароҷот худдорӣ намуд, зеро, таъмини қайди ҳамбастаи маълумоти баҳисобгирии молиявӣ ва баҳисобгирии идоракунии, тавре ки натиҷаҳои тадқиқоти муаллифии анҷомдодашуда нишон медиҳад, дида намешавад» [11]. Бинобар ин, ҳангоми таҳқиқи масъалаи мазкур пешниҳоди ҳар гуна коркардҳои илмӣ ва тавсияҳои методии асоснок баҳри тақмили минбаъдаи баҳисобгирии муҳосибии идоракунии дар заминаи ҳисобҳои муҳосибӣ зарур шуморида мешавад.

Вахрушина М. А [4], Низомов С.Ф. [11], Науменко Е.И. [10] ва дигарон ду равиши ташкили баҳисобгирии идоракуниро аз рӯйи тартиби инъикоси маълумот дар ҳисобҳои муҳосибӣ пешниҳод намудаанд (низомии мухтор ва низомии муттаҳидшуда), ки мо дар доираи ин кор имкониятҳои истифодабарии онҳоро дар ширкатҳои сохтмонӣ тадқиқ намуда ба хулосае омадем, ки истифодаи равиши муттаҳидшуда барои ширкатҳои сохтмонӣ хеле мувофиқ аст. Асоснокии истифодабарии ин равишро дар инҳо мешуморем:

- зарурияти ташкили шуъбаи алоҳидаи баҳисобгирии идоракунии дар баробари шуъбаи баҳисобгирии молиявӣ аз байн, ки ин амал ба сарфаи хароҷоти ширкат дар самти пешбурди корҳои муҳосибӣ мусоидат менамояд;

- пеш бурдани корҳои баҳисобгирии идоракунии ва тайёркунии ҳисоботи дохилӣ ҷалби танҳо як ё ду корманди босалоҳияти дорои донишҳои амиқи баҳисобгириро талаб мекунад;

- имконияти дубора ба қайд гирифтани маълумоти баҳисобгирӣ аз байн бардошта мешавад, ки ин ҳолат метавонист корҳои баҳисобгириро барзиёд гардонад;

- баҳисобгирии молиявӣ ва ҳам баҳисобгирии идоракунии танҳо дар доираи як даври гардиши ҳуҷҷатҳо пеш бурда мешавад. Танҳо маълумотҳо бо мақсади баҳисобгирии идоракунии ва ҳисоботи дохилӣ аз ин даври ҳисобгирӣ интиҳоб, коркард ва ба низом дароварда шуда ба роҳбарон пешниҳод карда мешавад;

- зарурияти тасдиқ ва истифодабарии нақшаи алоҳидаи ҳисобҳои муҳосибӣ ба миён намеояд ва иттилооти ҳам бо мақсадҳои баҳисобгирии молиявӣ ва ҳам бо мақсадҳои баҳисобгирии идоракунии тайёршаванда дар доираи нақшаи ҳисобҳои дар ҷумҳурӣ амалкунанда ба низом дароварда мешавад;

- зимни пешбурди баҳисобгирии идоракунии бештар ба иттилооти дар доираи баҳисобгирии таҳлилий тайёршаванда така карда мешавад. Маълумот аз ҳисобҳои таркибӣ ба ҳисоботи молиявӣ кўчонида мешавад ва маълумот аз ҳисобҳои таҳлилий, ки хусусияти махфигӣ доранд, ба ҳисоботи идоракунии ирсол карда мешавад.

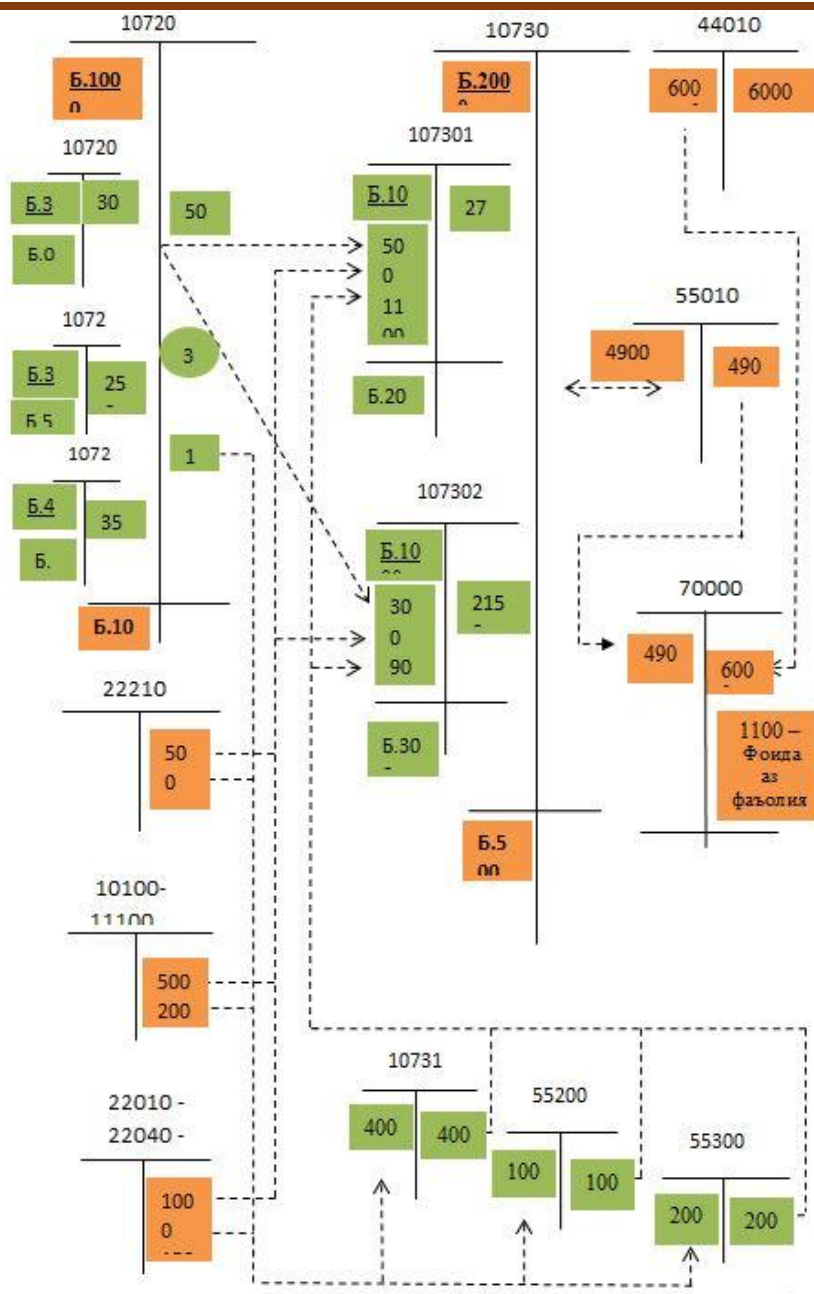
Амсилаи инъикоси маълумот дар ҳисобҳои муҳосибӣ аз рӯйи равиши муттаҳидшуда марбут ба ҳисобгирии хароҷот ва натиҷаҳои молиявӣ аз фурӯш барои ширкатҳои сохтмонӣ дар расми 1 оварда шудааст.

Дар расми 1 алоқамандии чунин ҳисобҳои таркибӣ ва таҳлилий пешниҳод карда мешавад:

- 10720 «Ашёи хом ва мавод»
- 107201 «Арматура»
- 107202 «Ҳишти бинокорӣ»
- 10720.. «Дигар масолеҳи сохтмонӣ»
- 10730 «Истеҳсолоти нотаом»
- 107301 «Истеҳсолоти нотаом-объекти сохтмони №1»
- 107302 «Истеҳсолоти нотаом-объекти сохтмони №2»
- 10731 «Хароҷоти умумии истеҳсолӣ»
- 10100 «Воситаҳои пулӣ»
- 11100 «Фарсудашавии воситаҳои асосӣ»
- 22010 «Ҳисобҳо барои пардохт»
- 22200 «Уҳдадорҳои кўтоҳмуддати ҳисобкардашуда» (аз он ҷумла музди меҳнати пардохтшаванда)
- 22300 «Андозҳо барои пардохт»
- 22040 «Дигар ҳисобҳо барои пардохт»
- 22400 «Захираҳои хароҷот ва пардохтҳои дарпешистода»
- 55010 «Арзиши аслии маҳсулот (корҳо, хизматрасониҳо)-и фурӯхташуда»
- 55200 «Хароҷоти тичоратӣ»
- 55300 «Хароҷоти маъмурӣ ва хоҷагӣ»
- 44010 «Даромад аз фурӯш»

Аз расми 1 дида мешавад, ки ба ҳисобҳои таркибии 10720 «Ашёи хом ва мавод» ҳисобҳои таҳлилии 107201 «Арматура», 107202 «Ҳишти бинокорӣ», 10720... «Дигар масолеҳи сохтмонӣ» ва ба ҳисоби таркибии 10730 «Истеҳсолоти нотаом» ҳисобҳои таҳлилии 107301 «Истеҳсолоти нотаом – объекти сохтмони №1», 107302 «Истеҳсолоти нотаом – объекти сохтмони №2» ва ғ. қушодан мумкин аст.

Аз рӯйи ҳисобҳои таҳлилии зикршуда мо муайян карда метавонем, ки бақияи масолеҳи сохтмонӣ, миқдори сарфшудаи онҳо ба истеҳсолоти нотаом аз рӯйи ҳар як намуд ошкор карда шавад. Ҳамчунин аз рӯйи ҳисобҳои таҳлилии 107301 ва 107302 дастраскунии маълумоти таҳлилий оид ба таркиби истеҳсолоти нотаом – объектҳои сохтмонӣ (ё ин ки намуди маҳсулот, корҳо, хизматрасониҳои сохтмонӣ) ва оид ба он ки ба қадом объект чи қадар захираҳо равона шудааст ва аз онҳо чи қадар маҳсулот ба даст оварда шудааст, муайян мегардад.

Расми 1 – Модели баҳисобгирии хароҷот ва натиҷаҳои молиявӣ аз ғуруи

Эзоҳ: маълумоти бо ранги сабз нишондодашуда, ба ҳисоботи идоракунии дохилӣ ва бо ранги сурх ҷудокардашуда, ба ҳисоботи молиявӣ кӯчонида мешавад

Ҳамин гуна барои дигар объектҳои баҳисобгирии хароҷот ва захираҳо, баҳисобгирӣ аз рӯи марказҳои маълумот тартиби пешниҳодшудаи ҳисобҳои муҳосибиро истифода бурдан мумкин аст.

Бояд зикр кард, ки дар расми 1 маълумоте, ки барои баҳисобгирии молиявӣ таъин гардидаанд, бо ранги зард ва маълумоти ба ҳисобгирии идоракунии тааллуқдошта бо ранги сабз ишора шудаанд. Маълумоти бо ранги зард ишорашуда, хусусияти умумӣ дошта, ба истифодабарандагони берунаи маълумот метавонанд пешниҳод карда шаванд. Аммо маълумоти бо ранги сабз ишорашуда маълумоти ҷузъигардонидашудаи баҳисобгирӣ мебошанд ва дорои хусусияти махфигӣ буда, танҳо мавриди истифодабарии дохилӣ бояд қарор гиранд. Аз ин хотир онҳо дар доираи баҳисобгирии идоракунии мавриди коркард қарор гирифта, танҳо ба роҳбарони дараҷаҳои гуногун пешниҳод карда мешаванд.

Барои тайёр кардани маълумоти таҳлилий истифодабарии феҳристҳои баҳисобгирии таҳлилий (варақаҳо, маълумотномаҳо, картаҳо ва ғ.) дар шуъбаи муҳосибот зарур мебошад, ки онҳо барои тайёркунии ҳисоботи идоракунии дохилӣ ҳамчун манбаи иттилоотӣ ҳисоб меёбанд.

Яъне амсилаи пешниҳодшуда оид ба ташкили баҳисобгирии идоракунии аз рӯи ҳисобҳои муҳосибӣ бо равиши муттаҳидшуда дар ширкатҳои сохтмонӣ, ки бартариҳои онро мо болотар номбар намудем, яке аз усулҳои мебошад, ки ба имкониятҳои молиявӣ иқтисодии ширкат мувофиқ буда, татбиқи он хароҷоти иловагиро талаб накарда, дар доираи як низом иттилооти заруриро барои ду намуди баҳисобгирӣ – баҳисобгирии молиявӣ ва баҳисобгирии идоракунии тайёр менамояд.

Бо ин мақсад модели бунёдшавии иттилооти баҳисобгирии идоракунии бо баҳисобгирии молиявӣ дар асоси нақшаи ҳисобҳои амалкунанда аз ҷониби муаллиф коркард карда шудааст (расми 1), ки он метавонад зимни пешбурди баҳисобгирии хароҷот ва натиҷаҳои молиявӣ аз фурӯш, ҳамчунин банизомдарории маълумоти баҳисобгирӣ дар самтҳои зикршуда дар ширкатҳои сохтмонӣ васеъ истифода бурда шавад. Самаранокии ин модел дар ширкати сохтмони ватании ҶДММ «Диёри сабз» тасдиқи худро ёфтааст.

Амсилаи пешниҳодшуда оид ба ташкили баҳисобгирии идоракунии аз рӯи ҳисобҳои муҳосибӣ бо равиши муттаҳидшуда дар ширкатҳои сохтмонӣ, яке аз усулҳои мебошад, ки ба имкониятҳои молиявӣ иқтисодии ширкат мувофиқ буда, татбиқи он хароҷоти иловагиро талаб накарда, дар доираи як низом иттилооти заруриро барои ду намуди баҳисобгирӣ – баҳисобгирии молиявӣ ва баҳисобгирии идоракунии тайёр менамояд.

Хуллас, мо дар рафти тадқиқоти худ хусусиятҳои соҳаи сохтмонро омӯхта, омилҳои аз қабili танзими давлатии фаъолияти онҳо, давраи тўлони истеҳсолот, инфиродӣ будани истеҳсолоти сохтмонӣ, тарзи лоиҳавии сармоягузори сохтмон, сохтори муракаби идоракунии, ҳаҷми зиёди бузургии истеҳсолоти нотаом ва ғ. муайян намудем, ки ҳангоми ташкил кардани баҳисобгирии идоракунии бо мақсади ташаккули иттилоот ва пешниҳоди он ба менечерони дараҷаҳои гуногун ба инобат гирифтани онҳо амри зарурӣ мебошад.

Муқарриз: Бобиев И.А. — н.и.и., дотсенти кафедраи баҳисобгирии бухгалтерии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Адабиёт

1. Бобиев И.А. Рушди баҳисобгирӣ ва ҳисоботи сегментӣ дар ширкатҳои энергетикӣ: назария ва амалия [монография] / И.А.Бобиев // – Душанбе: ДМТ, 2023. – 172 саҳ. С.68-70;
2. Бобиев И.А., Расулов Д.Т., Мирзоев Б.Ф. Ҷанбаҳои методии сиёсати баҳисобгирӣ бо мақсадҳои баҳисобгирӣ ва ҳисоботи сегментӣ дар холдингҳои саноатӣ / И.А.Бобиев, Д.Т. Расулов, Б.Ф. Мирзоев // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Баҳши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. 2021.– №1.– С. 62-70. (С.63);
3. Бобоев М.У. Управленческие аспекты учета в легкой промышленности: научная монография. – Душанбе: «Ирфон», 2014. – 176 с.;
4. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет: Учебник для студентов вузов, обучающихся по экон. специальностям / М.А.Вахрушина. – 4-е изд., стер. – М.: Омега-Л, 2006. – 576 с., С.375;
5. Воробьев, Н.Н. Развитие сегментарного учета и отчетности в условиях корпоративного управления: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.12 / Н.Н. Воробьев, – М., 2009. – 145 с. (С.66);
6. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ», №702 аз 25.03.2011, моддаи 9, банди 3.
7. Кутепов А.С. Учетная политика организации для целей ведения сегментарного учета / А.С. Кутепов // Все для бухгалтера. – 2014. – №11. – с.7-14. (С.8);
8. Кутер, М. И. Теория бухгалтерского учета: Учебник / М. И. Кутер. – 3-е изд., перераб. и доп.– М.: Финансы и статистика, 2004. – 592 с. (С.532);
9. Нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии фаъолияти молиявӣ-хоҷагии субъектҳои хоҷагидорӣ ва нишондоди методӣ оиди татбиқи нақшаи ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибии фаъолияти молиявӣ-хоҷагии субъектҳои хоҷагидорӣ (Фармониши Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, №41 аз 27.05.2011;
10. Науменко Е.И., Сыроижко В.В. Организация финансового и управленческого учета затрат в организации /монография/. – Воронеж: «ИСТОКИ», 2006. – 145 с. С.80.

11. Низомов С.Ф. Развитие методологии и организации управленческого учета в строительном комплексе (на материалах Республики Таджикистан): дис. ... д-ра экон. наук: 2011 / С.Ф. Низомов. – Москва, 2011. – с.156.

12. Николаева, С. А. Учетная политика организации: Принципы формирования, содержание, практические рекомендации, аудиторская проверка. / С. А. Николаева. - Изд. 5-е, перераб. и доп. – М.: «Аналитика-Пресс», 2001. – 264 с. (С.27).

МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ МУАЛЛИФ – СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ – INFORMATION ABOUT AUTHOR

TJ	RU	EN
Икромов Маҷлоҳат Ҳоловна	Икромов Маҷлоҳат Ҳоловна	Ikromova Malokhat Kholovna
ассистенти кафедраи иқтисодиёт ва идоракунии дар сохтмон	ассистент кафедры экономики и управления в строительстве	assistant at the Department of Economics and Management in Construction
Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С. Осимӣ	Таджикский технический университет имени академика М.С. Осими	Tajik Technical University named after academician M.S. Osimi
Email: malo-8989@mail.ru		